

Uusi vesilaki voimaan vuoden alusta

Vesialueiden ja vesivarojen käyttöä sääntelevä vesilaki uudistuu kokonaan 2012 alusta. Uusi vesilaki on paljolti vielä olemassa olevan vanhan vesilain kaltainen vaikkakin noin 200 pykälää lyhyempi. Lain soveltamisalassa ja peruseriaa-asteissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia. Lain rakennetta ja säännösten sanamuotoja on uudistettu ja hallinnon muutokset on otettu huomioon. Vesilain säätämisen yhteydessä tehtiin pääosin teknisluoteisia tarkistuksia 15 muuhun lakiin.

1. Viranomaiset

Vesilain mukainen lupaviranomainen on aluehallintovirasto (AVI) ja valvontaviranomaisia ovat valtion valvontaviranomaisena elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY -keskus) ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen, joka toimii itsenäisenä ja riippumattomana vesilain valvontaviranomaisena valtion valvontaviranomaisen rinnalla kuten nykyäänkin. Nämä molemmat valvontaviranomaiset voivat käyttää myös asianosaisen puhevaltaa vesilain mukaisissa hakemusasioissa.

Valvontaviranomaisten tuloksekkaan toiminnan edellytyksenä on toimiva yhteistyö ja aktiivinen yhteydenpito, jossa hyödynnetään kunnan paikallinen asiantuntemus ja valtion tietoaineistot ja erityisasiantuntemus.

Päätösasioina kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviin kuuluu ratkaista eräitä veden ottamiseen ja ojitukseen liittyviä vesitalousasioita. Ojitusasioissa kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen päätöstoimivalta rajoittuu ojitusta koskeviin erimielisyyksiin, jotka eivät edellytä aluehallintoviraston lupaa tai ojitustoimitusta.

Ympäristönsuojelulakiin siirrettiin vesilaista mm. jätevesiasiat kuten jäteveden määritelmä, oikeus jäteveden johtamiseen toisen alueella ja siihen liittyvä ojan tai noron kunnossapito ja muut toimenpiteet. Näissä jäteveden johtamisasioissa sovelletaan myös vesilain ojitussäännöksiä.

Tutkimusluvan myöntäminen siirtyi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimivallasta aluehallintoviraston tehtäväksi.

Vesilakiin on lisätty myös valvonnallinen ilmoitus ELY -keskukselle 30 vuorokautta ennen toiminnan aloittamista. Ilmoitus koskee ruoppausta ja ruoppausmassan sijoittamista, maainesten ottamista vesistön pohjasta sekä pinta- ja pohjaveden ottamista. Lisäksi vastaava ilmoitus on tehtävä muusta kuin vähäisestä ojituksesta 60 vuorokautta ennen siihen ryhtymistä.

Valvontaviranomaisen työkaluja on kehitetty siten, että edellä mainitun valvonnallisen ilmoituksen tarkoittaman ilmeisen laittoman toimenpiteen voi keskeyttää välittömästi ja saattaa asia viipymättä aluehallintoviraston ratkaistavaksi. Muutenkin valvonnassa on lähestytty ympäristönsuojelulain menettelyjä.

2. Ojituksesta

Ojituksella tarkoitetaan ojan tekemistä sekä ojan, noron tai puron suurentamista maan kivistämiseksi tai alueen käyttöä muuten haittaavan veden poistamiseksi. Ojituksella tarkoitetaan myös noron tai puron perkaamista silloin, kun perkaamisesta ei aiheudu yläpuolella olevan järven keskivedenkorkeuden alenemista. Jos ojituksella on tällainen vaikutus, hankkeeseen sovelletaan lain 6 luvun säännöksiä keskivedenkorkeuden muuttamisesta.

Ojitus vaatii vesilain mukaan aluehallintoviraston luvan, jos siitä voi aiheutua pilaantumista vesialueella tai sellainen vaikutus vesistössä, joka edellyttää lupaa vesilain yleissäännöksen perusteella. Lupaa ei kuitenkaan tarvita, jos ojitus ainoastaan muuttaa alapuolisen puron virtaamaa.

Myös ojan käyttö ja kunnossapito vaativat luvan samoilla perusteilla. Ojan käyttäminen ja kunnossapito on luvanvaraisuutta koskevassa säännöksessä mainittu erikseen siksi, että ojitus on käsitteenä haluttu rajata uuden ojan tekemiseen. Säännöksellä ei siis ole muutettu ojituksen luvanvaraisuutta koskevia säännöksiä aiempaan lainsäädäntöön verrattuna.

Ojituksesta aiheutuva pilaantuminen voi ilmetä esimerkiksi ravinnekuormituksen lisääntymisenä kuivatusvesiä vastaanottavassa vesistön tai happamien sulfaattimaiden aiheuttamana vesistön happamoitumisena. Sen sijaan samentumista tai kiintoaineen kulkeutumista kuivatusvesien mukana ei lähtökohtaisesti katsota pilaantumiseksi.

Kuntien ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviin kuuluvat ojitusta koskevat erimielisyydet, jotka eivät edellytä aluehallintoviraston lupaa tai ojitustoimitusta. Tällaisia ovat ojan tekeminen toisen maalle tai toisen yksityisen tien poikki, ojan suunnan muuttaminen, veden johtaminen toisen maalla olevaan ojaan tai puroon tai muu vastaava syy. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimivalta ojitusasioissa laajeni hieman, koska ojitustoimitus tulee tarpeelliseksi jos asiasta ei voida sopia ja hyödynsääjia on vähintään kolme aikaisemman kahden sijasta.

Ojitukseen liittyen vesilain ja maankäyttö- ja rakennuslain suhdetta selkeytettiin siten, että oikeus ojitaa toisen maalla annetaan asemakaava-alueella maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaisen ojitusasi-an ratkaisee kunnan määräämä viranomainen, joka tulee erikseen määrätä kunnan hallinto- tai muussa johtosäännössä. Viranomaisena voisi olla kunnan rakennusvalvontaviranomainen tai kunnan ympäristönsuojeluviranomainen, joka on nykyisen ja uuden vesilain mukainen viranomainen ojitusasioissa taikka joku muu viranomaistoimintaan soveltuva kunnan toimielin.

3. Ojitukseen liittyvät korvausasiat

Koska kahden hyödynsääjän välistä kustannusten jakoa ei enää voida käsitellä ojitustoimituksessa, kustannusosittelusta päättäminen kuuluneen kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimivaltaan, vaikka asiasta ei ole nimenomaan säädetty.

Kiinteistön omistaja voi vaatia kunnan ympäristönsuojeluviranomaista määräämään, että esimerkiksi naapurikiinteistön omistaja osallistuu kiinteistöjen välisen rajaojan tekemisestä tai kunnossapidosta koituviin kustannuksiin, jos naapuri ei tähän muuten suostu. Korvaussäännökset (13 luku) vastaavat pääosin vanhan vesilain korvaussäännöksiä.

Useimmiten korvausasiassa on kyse niin sanotun laillisesti aiheutetun edunmenetyksen korvaamisesta (13:1), joka ratkaistaan luvan myöntämisen tai käyttöoikeuden perustamisen yhteydessä. Laillisesti aiheutetun edunmenetyksen korvaamisessa noudatetaan niin sanottua virallisperiaatetta. Sen mukaan viranomaisen on luvan tai oikeuden myöntäessään määrättävä hankkeesta aiheutuvat edunmenetykset korvattaviksi, vaikka haitankärsijä ei olisikaan esittänyt korvausvaatimusta. Edunmenetyksen kärsijän kannattaa silti esittää viranomaiselle korvausvaatimuksensa perusteluineen.

Korvausarviointiin lähtökohtana on hakijan viranomaiselle toimittama korvausesitys sekä tähän liittyvät asianosaisten jättämät muistutukset ja selitykset. Koska korvaus on määrättävä viran puolesta ja sen on täytettävä täyden korvauksen vaatimus, ei viranomainen ole sidottu korvausesitykseen ja asianosaisten vaatimuksiin. Toisaalta on syytä muistaa, että asianosaiset voivat tietysin rajoituksin myös sopia korvauksesta.

Lupaviranomaiselle on mahdollisuus, jos viranomainen katsoo asian ratkaisemisen sitä edellyttävän, määrätä hankittavaksi asiassa erityistä selvitystä esimerkiksi korvauskysymyksistä. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella ei lupaviranomaisena toimiessaan ole mahdollisuutta hankkia vastaavaa erityistä selvitystä (11:24).

4. Määritelmiä ja periaatteita

Vesilain soveltamisalassa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia. Veden johtamishankkeiden osalta sääntely muuttuu siten, että johtamiseen käytetyn putken sijoittamiseen sovelletaan lähtökohtaisesti maankäyttö- ja rakennuslain mukaista sääntelyä. Lisäksi maankäyttö- ja rakennuslain ja vesilain soveltamisalojen välinen suhde täsmentyy asemakaava-alueella tapahtuvien ojitushankkeiden osalta.

Vesilain yleiset määritelmät ja käsitteet ovat lain 1 luvussa. Näitä täydentävät hankeluvuissa esitetyt hanketyyppikohtaiset määritelmät. Lakiin on pyritty sisällyttämään keskeisten käsitteiden määritelmät. Käsitteet ovat osin muuttuneet vanhaan vesilakiin verrattuna.

Vesialueella tarkoitetaan veden muutoin kuin tilapäisesti peittämää aluetta. Vesialueen raja määräytyy hydrologisin perustein keskivedenkorkeuden mukaan. Tämä ei välttämättä vastaa vesialueen kiinteistöoikeudellista rajausta. Vesialue käsitteenä vastaa vanhan vesilain käsitettä.

Vesistöinä pidetään kaikkia luonnollisesti syntyneitä, pysyvästi vesipintaisia alueita tai uomia lukuun ottamatta ojaa, noroa ja lähettä. Vesistön määritelmä kattaa myös vesistöön tai pohjaveteen hydrologisesti yhteydessä olevat lammikot, jotka ovat syntyneet sorakuoppiin sekä louhos- tai kaivoskaivantoihin.

Keinotekoiset vesialueet, kuten kanavat, tekojärvet tai tekolammikot, ovat samoin edellytyksin kuin niiden luontaiset vastineet. Vähäistä, vesistöä tai norosta irrallaan olevaa tekolammikkoa ei tule pitää vesistöinä. Suoalueilla olevat avopintaiset vesialueet ovat toisinaan aiheuttaneet käytännön rajanveto-ongelmia. Vesistön tunnusmerkistö on kuitenkin sama näillekin vesialueille, joten on ratkaistava tapauskohtaisesti, onko kyseessä vesistö vai ei.

Joella tarkoitetaan virtaavan veden vesistöä, jonka valuma-alue on vähintään sata neliökilometriä. Jokea pienempi virtaavan veden vesistö on puro. Norolla tarkoitetaan sellaista puroa pienempää vesiuomaa, jonka valuma-alue on vähemmän kuin kymmenen neliökilometriä ja jossa ei jatkuvasti virtaa vettä eikä kalankulku ole merkittävässä määrin mahdollista.

Purona pidetään siis myös sellaista uomaa, jonka valuma-alue on pienempi kuin kymmenen neliökilometriä, mutta jossa virtaa jatkuvasti virtaa vettä ja kala voi kulkea. Määritelmien tarkistamisen vuoksi osa noroina pidetyistä uomista ovat jatkossa puroja ja osa puroista jokia.

Vesitalousasialla tarkoitetaan vesitaloushankkeen toteuttamista sekä muuta vesivarojen ja vesiympäristön käyttöä ja hoitoa. Vesitaloushankkeella ymmärretään vesi- tai maa-alueella toteutettavaa toimenpidettä tai rakennelman käyttämistä, joka voi vaikuttaa pinta- tai pohjaveteen, vesiympäristöön, vesitalouteen tai vesialueen käyttöön. Vesilain soveltamisalaan kuuluvat siten paitsi vesialueella, myös maa-alueella toteutettavat, erityyppiset vesielementtiin vaikutuksensa ulottavat hankkeet ja toimenpiteet.

Yleiskäyttöoikeudet kuten muun muassa veden ottaminen, uiminen, rannanomistajan oikeus rakentaa laituri tai muu vähäinen rakennelma toisen vesialueelle, liikkuminen vesistöissä säilyvät lähes ennallaan.

Yleiskäyttöoikeuteen on kuulunut myös vähäinen vesistön ruoppaus, mitä on tarkennettu kaikkia ruoppauksia koskevalla ilmoitusvelvollisuudella ELY -keskukselle. Yli 500m³:n ruoppaukset edellyttävät aina aluehallintoviraston lupaa ja näitä pienemmätkin voivat tulla luvanvaraisiksi vaikutusten perusteella.

5. Keskeiset muutokset lupa-asioissa

Vesitaloushankkeita koskevaa sääntelyä on yhdenmukaistettu ja kaikkia hankkeita koskevat yhteiset säännökset on koottu lain 2 ja 3 lukuihin. Hanketyyppikohtaiset erityisvaatimukset on esitetty luvuissa 4 - 10. Ilmoittamisvelvollisuutta on laajennettu ruoppauksen ja vesialueen pohjasta tapahtuvan maa-ainesten kotitarveoton lisäksi koskemaan nyt myös vedenottoa ja vähäistä suurempaa ojitusta. Ilmoitukset toimitetaan ELY -keskukselle, joka tarvittaessa ohjaa hankkeesta vastaavan hakemaan lupaa hankkeelle.

Luvanvaraisuutta koskeva sääntely vesilain 3 luvussa jakautuu hankkeen vaikutuksiin perustuvaan yleiseen luvanvaraisuuteen ja luetteloon tietyistä aina luvanvaraisista hankkeista. Yleisen luvanvaraisuuden osalta on vesistön ja pohjavesiesiintymän tilan huononeminen sekä puron uoman luonnontilan vaarantaminen nostettu aiempaa korostetummin esiin. Luonnontilais-ten purojen ja pienvesien luontoarvojen turvaaminen on ollut yksi uuden lain tavoitteista. Aina luvanvaraisten hankkeiden luettelossa merkittävin muutos on ruoppausten luvanvaraisuuden kytkeminen ruoppausmassan määrän osalta 500 m³:n rajaan.

Luvan myöntämisen edellytyksiä arvioidaan edelleen pääsääntöisesti intressivertailun perusteella, jossa hankkeesta yleiselle edulle aiheutuvia hyötyjä ja menetyksiä arvioidaan ensisijaisesti yleiseltä kannalta. Hankkeen hyötyjen on oltava huomattavat verrattuna siitä aiheutuviin menetyksiin, jotta lupa voitaisiin myöntää. Luvan myöntäminen vähäiselle hankkeelle sen haitattomuuden perusteella on edelleen mahdollista. Myös luvan myöntämisen ehdottomat esteet tulee lupaharkinnassa intressivertailun ohella ottaa aina huomioon. Lupa-asioiden käsitte-lyyn liittyen on luovuttu katselmustoimituksesta ja erillisestä lopputarkastuksesta.

Aikaisempi selvitysmenettely ja katselmustoimitus on korvattu erityisen selvityksen hankkimisella. Selvityksen tekijä antaa asiassa lausuntonsa ja hänet määrätään selvityksen tekemisen ajaksi aluehallintoviraston esittelijäksi. Korvauksia, valvontaa ja muutoksenhakua koskevilla säännöksissä ei tapahdu merkittäviä muutoksia.

Uutta vesilaissa on myös vesioikeudellisia yhteisöjä eli aikaisempia ojitus-, järjestely- ja säännöstely-yhtiöitä sekä uittoyhdistyksiä koskevien säännösten kokoaminen lain 12 lukuun. Myös lain kiinteistöoikeudelliset säännökset on koottu uudessa laissa yhteen sen 17 luvussa.

6. Lopuksi

Uusi vesilaki (587/2011) tulee voimaan vuoden 1.1.2012 ja samalla kumotaan vanha vesilaki (264/1961). Kuitenkin vanhan vesilain nojalla annetut asetukset sekä valtioneuvoston ja ministeriöiden päätökset jäävät voimaan, kunnes vesilain nojalla toisin säädetään. Vesilain nojalla annettava Valtioneuvoston asetus vesitalousasioista tulee voimaan tammikuussa 2012.

Ympäristöministeriön asettamassa työryhmässä valmistellaan uuden vesilain toimeenpanoa tukevaa vesilakiopasta, jonka sähköinen versio valmistunee alkuvuodesta.

Uutta vesilakia koskevaa ohjeistoa on ympäristöhallinnon [www-sivuilla](http://www.ymparisto.fi/vesilainuudistus) osoitteessa <http://www.ymparisto.fi/vesilainuudistus>